

Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın İslam Stratejisi

Kadri Kon

2013, Küre Yayınları, 342 sayfa, ISBN: 9786055383350

M. Murat TAŞAR*

19. yüzyılın ilk çeyreğinde daha ağırlıklı olarak askeri alanda başlayan Osmanlı - Alman ilişkileri, aynı yüzyılın sonlarında silah ticaretini ve 20. yüzyılın başında I. Dünya Savaşı ile birlikte müttefikliği de kapsayan bir boyuta ulaşmıştır. Osmanlı Ordusunun Yeniçeriliğin kaldırılması ile yurttaşlık ordusuna geçişi aşamasında başlayan ilişkiler, ekonomik boyut kazanarak devam etmiş, her iki ülkenin stratejik amaçlarını gerçekleştirmede birbirlerine duydukları ihtiyaç bağlamında Dünya Savaşı'nda kader birliği ile noktalanmıştır. Bu çok yönlü – çok boyutlu ve bir yüzyılı bulan yoğun ilişkiler tarihçilerin, araştırmacıların ilgi odağı olmaya devam etmektedir. Ancak henüz daha gün yüzüne çıkmayan, el değmemiş konuların varlığı da aşikârdır ve araştırmacılarını beklemektedir. Kadri Kon'un I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı – Alman ilişkilerini Almanya'nın İslam Stratejisi bağlamında ele aldığı

* Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul, mmurattasar@gmail.com

Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın İslam Stratejisi adlı eseri savaşın stratejik hedefleri ve bu hedeflere ulaşmada kullanılan araçları ortaya koyması açısından ufuk açıcudur.

Kitap, Kon'un 2011 yılı başında Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsüne sunduğu “*Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'daki Müslüman Esir Kampları (1914 – 1918)*” adlı yüksek lisans tezinin, genişletilmiş, gözden geçirilmiş halidir. Dolayısıyla ağırlıklı olarak Almanya'daki Müslüman esir kamplarına dair üretilen politika ve bu politikanın geliştirilerek bir savaş stratejisi (Almanya'nın I. Dünya Savaşı'ndaki İslam stratejisi) haline sokulmasını (evrilmesini) konu edinmektedir.

Dört bölümden oluşan kitabın ilk bölümü “*Savaşa Giden Süreçte Almanya ve Osmanlı Devleti*” başlığı altında; 1871'de Fransızları yenilgiye uğratan Almanya'nın hammadde kaynakları bakımından zengin Alsas Loren bölgesini topraklarına katması ile sanayi gücü haline gelmesi, birliğin sağlanması ve Wilhelm ile birlikte “*Weltmacht (süpergüç)*” olabilmek için “*Weltpolitik*” adı altında emperyal bir dünya politikası izlenmeye başlaması, bunun için de en önemli rakibi İngiltere'ye karşı mücadeleye girilerek, bu bağlamda donanmasını güçlendirmeye çalışması gibi olaylar çok kısa değerlendirilerek, değişen Avrupa dengesinde Almanya'nın yeni konumu tanımlanmaya ayrılmıştır. Bu bölümde yine kısa olarak değinilen diğer önemli konu da Almanya'nın Weltpolitik bağlamında Osmanlı ve İslam coğrafyasına yönelik yeni politikalarıdır. Wilhelm'in Osmanlı topraklarına yaptığı gezilere çok az yer veren yazar, onun 1898'de Şam'da yaptığı konuşmada “*kendini dünyadaki 300 milyon Müslüman'ın dostu ve koruyucusu*” ilan ettiğinin altını çizmekte, 300 milyon Müslüman'ın bir kısmının (Hindistan'da olduğu gibi) İngiliz, (Cezayir'de olduğu gibi) bir kısmının Fransız ve bir kısmının da Rus sömürgesi altında olduğunu, dolayısıyla Almanya'nın bu İslam coğrafyasını işaret etmekle muhtemel dost ve düşmanlarını da tanımladığını/belirlediğini vurgulamaktadır. II. Abdülhamid'in izlediği Panislamizm politikası ile Wilhelm'in Şark/İslam politikasının “çakıştığı”, ancak Almanya'nın daha çok ekonomik çıkarlar peşinde olduğu ve Osmanlıyı eşit seviyede bir partner olarak görmediğini, buna rağmen II. Wilhelm'in Osmanlı – İslam coğrafyasında bir efsaneye dönüştüğünü ve halk arasında “*Hacı Wilhelm*” olarak anıldığına vurgu yapmaktadır.

Almanya'nın Ortadoğu'da İngiliz çıkarları ile çatışan çıkarlara sahip olduğunu, Bağdat Demiryolu projesinin de başta İngilizler olmak üzere diğer devletlerin endişelerini artırdığını, Rusya'nın Osmanlı coğrafyasında izlediği kendine bağımlı küçük devletler oluşturma politikasının (özellikle de Balkanlarda) Almanya ve müttefiki Avusturya'nın çıkarları ile çatıştığını, Liman von Sanders'in Osmanlı Ordusu'nda önemli bir göreve getirilmesinin de Ruslar tarafından çok olumsuz karşılandığını belirtmektedir. Yazar, Avrupa

devletlerinin izledikleri siyasetin adeta doğal ittifakları da oluşturduğunu kısa ve öz olarak anlatmaktadır. Almanya'nın izlediği politikanın Osmanlı'da karşılığını II. Abdülhamid ile bulduğunu belirterek, *“Avrupa devletlerinin Osmanlı üzerinde ekonomik ayrıcalıklar kazanma”* mücadelesinde Almanya'nın, İngiltere, Fransa ve Rusya'ya karşı Abdülhamid tarafından *“ustalıkla kullanıldığı”* şeklindeki mevcut genel yargıyı tekrarlamaktadır.

I. Bölümün önemli bir başlığı *“Birinci Dünya Savaşı'na Kadar Osmanlı Devleti'nde İslamcılık Düşüncesinin Seyri”*dir. Yazara göre *“Panislamizm”* veya *“İttihad-ı İslam”* siyaseti 19. yüzyılın ikinci yarısında Tanzimat karşıtı bir hareket olarak doğmuştur. İngiltere, Hint yarımadasında Rusya karşıtı politika izleyen İngiltere'nin aynı zamanda Rusya'ya karşı Osmanlı'ya da destek verdiğinin altını çizmektedir. Yazara göre, 19. yüzyılın son çeyreğinde İngiltere'nin Doğu Akdeniz'deki tam hâkimiyeti, Rusya'nın da yeniden Hindistan üzerinden değil de Osmanlı üzerinden Akdeniz'e ulaşmayı hedeflemesi ile Osmanlı'nın İngiltere politikası da değişmeye başlamış, Rusya ve İngiltere'nin bu politikaları Osmanlı için Panislamizmi bu güçlere karşı koyabilmenin yegâne yolu haline getirmiştir. Yazar, II. Abdülhamid'in izlediği İttihad-ı İslam politikasının *“Avrupa'nın Osmanlı toprakları üzerindeki emperyalist ihtiraslarını dizginlemenin bir aracı”* olduğunu vurgulamaktadır. Hilafet de bu aracın bir parçasıdır. Abdülhamid karşıtı etnik ve siyasi tüm grupların desteğini almış olan İttihad ve Terakki'nin *“darbeyi”* pekiştirmesinin ardından siyasi ve etnik ayrışmaların yaşandığı, İttihadçıların elinde Müslümanlık esaslı homojen dini bir nüfusun kaldığı, *“elde kalan ülke topraklarının”* konsolidasyonu (bir başka deyişle elden çıkmasını önlemek) için de *“merkeziyetçi olmayan İslamcı bir politika”* izlediklerini belirtmektedir. Yazara göre *“elde kalan büyük etnik unsur Arapların ülke birliği içinde tutulması için güçlü bir Avrupalı devletin desteğinin sağlanması”* zorunluydu. Bu amaca yönelik olarak İttihadçıların, *“Osmanlı devletinde gittikçe artan oranda ekonomik ve siyasi etkiye sahip olmasına rağmen toprak parçası elde etme amacı gütmeyen Almanya'ya yanaştıklarını”* belirtmektedir. Burada, 19. yüzyılın başında toprak elde ederek emperyalist amaçlar gütmeyen değişmeye başladığı, daha çok ekonomik ve siyasi etkilerle söz konusu hedeflerin gerçekleştirilme yoluna gidildiği, ayrıca Almanya'nın tarihi boyunca hiçbir zaman toprağa dayalı bir emperyal güç olamadığı, zaten bu yüzden makûs talihini yenmek için *“hayat alanı”* gibi bir kavramın ortaya atılmış olduğunu belirtmek gerekir. Almanya, emperyal bir güç olamamanın acısını 20. yüzyılın başında daha ciddi oranda yaşamakta ve bunu aşabilmek için başta Weltpolitik olmak üzere stratejik hedefler ve araçlar üretmeye çalışmaktadır. Yani Almanya için toprak parçası elde ederek hegemonyasını gerçekleştirmenin maliyeti, siyasi ve ekonomik nüfuz ile elde edeceğinden daha yüksektir ki, II. Dünya Savaşı'nda bu yöndeki girişiminin bedelini ağır ödeyecektir. Büyük resme

bakıldığında Almanya'nın İslam politikası; yeni bir "hayat alanı" olarak seçtiği Osmanlı coğrafyası aracılığı ile İslam dünyasına nüfuz etmek olarak ifade edilebilir. Bu politika 19. yüzyılın son çeyreğinde Wilhelm ile önem kazanan ve uygulanmaya çalışılan bir politikadır.

Yazar, I. bölümün sonunda "I. Dünya Savaşı Öncesinde Türk Alman İlişkileri"ni kısa olarak değerlendirmiştir: Balkan Harbi'nden itibaren Alman kamuoyunda muhtemel bir büyük savaşta Osmanlı İmparatorluğu ile bir ittifakın olumsuz karşılanmaya başladığını, "müttefikliğin yükten başka bir şey getirmeyeceği, dolayısıyla hiçbir avantajının olmayacağı"nı Alman Elçisi Wangenheim'in sözleri ile aktarmaktadır. Almanların bu görüşlerine karşılık özellikle Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın bir ittifak anlaşmasına olumlu baktığını, 2 Ağustos'ta da Osmanlı – Alman Gizli İttifak Anlaşması'nın imzalandığını vurgulamaktadır. Osmanlı'nın savaşa girmesinin Kasım ayına sarkmasını, Osmanlı'nın büyük bir savaşı kaldırarak gücünün olmaması, Boğazlarda tahkimatın eksikliği ve seferberlik çalışmalarının henüz daha tam yapılamamış olmasına bağlamaktadır. Yazara göre Almanya, 1914 Kasım ayının 14'ünde ilan edilen "cihad-ı ekber" ile amacına ulaşmıştır.

Kuzey, kuzeybatı, kuzeydoğu, batı, güney, güneybatı ve denizaşırı yayılma imkânı olmayan Almanya'nın yegâne yayılma alanı Güneydoğu Avrupa (Balkanlar) ve Osmanlı İmparatorluğu üzerinden Doğu yönünde olabilirdi. Almanya Balkanlar'da hâkimiyet sağlasa dahi ki Avusturya aracılığıyla gerçekleşmiştir, Akdeniz'de ve özellikle Doğu Akdeniz'de hareket imkânına sahip değildi. Bu yüzden Osmanlı Devleti üzerinden Basra Körfezine ulaşmak, oradan da okyanusa açılabilme amacını gütmüştür. Weltmacht olabilmesinin yegâne yolu bu amacı gerçekleştirebilmesine bağlıydı. Aslında Almanya, Osmanlıya onun kendisine ihtiyaç duyduğundan daha fazla ihtiyaç duyuyordu. Bu zorunluluk hali ikircikli olmasına rağmen Osmanlı Devleti ile bir ittifaka dönüşmüştür. İttihadçıların belki de en büyük hatası, Almanya'nın zorunluluk halini yeterince kullanamamış olmaları, kendi ülkeleri Osmanlıyı Almanya karşısında ittifaka zorunlu göstermeleridir.

Weltmacht olmak için I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı ile gerçekleştirilen ittifaktan umduğunu bulamayan Almanya'da iki dünya savaşı arasında Kontinental Blok teorileri ortaya atılacak, bu bağlamda Rusya ve Japonya ile kıtasal bir ittifak gündeme gelecektir.

II. Bölümde yazar, Almanya ve İslam konusunu I. Dünya Savaşı bağlamında ele almıştır: Almanya'nın savaş hedef(ler)inin "Weltmacht olması", onu İslam ve Müslümanlarla, dolayısıyla da Osmanlı Devleti ile ittifaka zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda; Fransa'ya karşı Avrupa'da üstünlük elde etmesini sağlayacak "Septemberprogramm 1914 (Eylül Programı)", başta Çarlık Rusya olmak üzere, Hindistan ve Afrika'da da birçok ülkede ihtilaller çıkarılmasını sağlayacak olan "Revolutionenprogramm (İhtilaller

Programı)”dan bahsetmekte, bu stratejilerin İslam Dünyası ile ilgili kısımlarında Osmanlı Devleti'nin önalmasının Almanya için önemli olduğu yolundaki görüşü vurgulamaktadır. Yazar, savaşan tarafların askeri ve sivil bütün unsurlarının devreye sokulduğu bir “*topyekun savaş*” (total war) stratejisinin uygulamaya koyulduğu görüşündedir. İhtilaller Programı'nın İslam Dünyası'nın nerede ise tamamını kapsadığı, kesişme noktasının Kafkasya olduğu, bu bağlamda Almanya'nın “*Weltmacht*” olmasının önündeki en büyük engelin İngiltere olarak ortaya çıktığı, bu yüzden de İngiltere'nin Mısır ve Hindistan'daki hâkimiyetinin sonlandırılmasına hayati önem atfedildiğini, bu amaçlar için İslam'ın siyasi bir (hem softpower hem de hardpower olarak) güç ve silah olduğunu ve bundan yararlanmak istenildiğini belirtmektedir.

Yazar, II. bölümün ortasında nerede ise kitabın “baş kahramanı” olan Max von Oppenheim'dan bahsederek, onun yukarıda ifade edilen İslam'a dair düşüncelere ziyadesiyle sahip olduğunun altını çizmektedir. Yazara göre özellikle Kaiser Wilhelm “*İslam silahu*”ndan yararlanmak istemiştir. En büyük rakip İngiltere'ye karşı Osmanlı ve İslam silahını kullanma düşüncesinin Alman Şark Politikası'nın 1890'lardan sonra vazgeçilmezidir, Osmanlı Sultanı'nın Halife sıfatından da bu bağlamda özellikle de (Mısır ve) Hindistan özelinde yararlanılabileceği düşüncesinin hâkim olduğunu belirtmektedir. Almanya'nın arzusu “*İslam Dünyasını Osmanlı Devleti aracılığıyla İngiltere'ye karşı 'topyekûn bir savaş'ın içine çekmektir*”. Alman bürokratlarından (Genelkurmay Başkanı Moltke, Almanya'nın Petersburg'daki Büyükelçisi gibi) önemli alıntılar yapan yazara göre, Almanya'nın Osmanlı'dan beklentisi iki yönlüdür:

1. Kafkasya'da İngiliz ve Rus kuvvetlerini bu bölgeye bağlı tutmak,
2. Osmanlı Sultanı'nın Halife sıfatı ile cihat ilan etmesiyle, (İslam Dünyası ve) Osmanlı Devleti'nde Panislamist unsurları (İngiliz, Rus ve Fransızlara karşı) harekete geçirmek,

340 sayfalık kitabın I. ve II. bölümünün bir kısmı (52. sayfaya kadar), Osmanlı – Alman ilişkileri ve genel olarak Almanya'nın İslam Politikasına ayrılmıştır, II. bölümün geri kalanında ise Max von Oppenheim'in stratejik çalışmasının Şark İstihbarat Birimi aracılığı ile istihbarat ve propaganda çalışmaları ile uygulanması anlatılmaktadır. III. ve IV. bölümlerde ise Almanya'daki Müslüman esirlere yönelik uygulamalar ele alınmaktadır.

Von Oppenheim'in kaleme aldığı “*Düşmanlarımız İdaresindeki İslam Bölgelerinin Ayaklandırılması Hakkında Muhtıra*”nın, Almanya'nın I. Dünya Savaşı esnasında ayaklanmalar ve ihtilaller aracılığıyla etki sağlama ve düşmanlarını zayıflatma politikasının İslam Dünyası'na uyarlanması olduğu belirtilmekte, söz konusu memorandumun hayata

geçirilmesi için de giderek artan bütçeli “*Nachrichtenstelle für den Orient / NfO (Şark İstihbarat Birimi)*”in kurulması ve bu kurum aracılığıyla Osmanlı Devleti sınırları ve İslam coğrafyasında propaganda ve karşı propaganda faaliyetleri yürütülmesi anlatılmaktadır:

Almanya'nın Köln kökenli köklü Yahudi banker ailelerinden birine mensup olan von Oppenheim daha sonra din değiştirerek Katolik olacak, hukuk eğitimi alacak ve Şark'a duyduğu ilgi ve merakı onu Almanya'nın Lawrence'i yapacaktır. Arkeoloji ve antropolojiye de meraklıdır; Kuzey Afrika ve Ortadoğu'ya birçok seyahat yapar, mükemmel Arapça öğrenir, 1895'te İstanbul'da Sultan II. Abdülhamid ile görüşmeyi de başarır. Kahire'de bir süre yaşar ve bu dönemde Muhammed Abduh'tan Mebusan Meclisi üyesi Şekip Arslan'a kadar birçok kişi ile dostluklar kurar. Von Oppenheim 1895'te Dışişlerinde göreve başlar ancak Yahudi kökenli olması kariyeri için hep bir engel teşkil eder.

Yazar, Oppenheim'in “*Avrupalı güçlere karşı Halife – Sultan liderliğinde İslam Dünyası'nın bir güç olarak kullanılabileceği*” görüşünü, Almanya'nın I. Dünya Savaşı'nda Şark ve İslam politikasının uygulamaya dönük resmi belgesi olan memorandumunda daha sistematikleştirdiğini, söz konusu memorandumda yazılan her konunun savaş esnasında uygulandığı ya da en azından uygulanmaya çalışıldığı tesbitinde bulunmakta ve memorandumun geniş bir özetini (II. bölümde 63. ve 77. sayfalar arasında) vermektedir. Yazar, von Oppenheim'in Türklerin “*propaganda ve organizasyon faaliyetlerinde başarılı olamayacakları*” kanaati dışında olumsuz bir düşüncesine rastlamadığını vurgulamaktadır. Memorandumda yer yer Enver Paşa'ya atıflarda bulunduğunu, bu durumun aralarında bir ilişki olabileceği ihtimalini kuvvetlendirdiğini belirtmektedir.

Uygulama safhasında, Ekim 1914'te sunduğu Şark ve İslam stratejisini kapsayan memorandumda yer alan Şark İstihbarat Birimi'nin (Nacrichtenstelle für den Orient / NfO) hayata geçirilmesi söz konusudur. NfO Dışişlerinin Siyasi İşler Bölümü - Şark Bürosuna bağlı olmanın yanında, Alman Genelkurmayı Siyasi - İşler Bölümü ile de işbirliği içindedir. Aslında yapılan (örtülü veya açık) tam bir istihbarat faaliyetidir. Propaganda ve karşı propagandaya ağırlık veren bir kurumun faaliyet alanlarını yazar şu başlıklarda toplamıştır:

1. Almanya'nın çıkarları doğrultusunda Şark'ın önde gelen kişileri ile çok yönlü ilişki,
2. Şark'a dair bir basın arşivinin oluşturulması, kişiler bazında bilgi arşivi oluşturulması ve faaliyetlerinin izlenmesi,
3. Şark ve Avrupa basını dâhil yabancı basının takip edilerek raporlanması (Rusya'daki Müslüman halkların Tatarca, Kafkas dilleri, Türkçe, Farsça, Hindçe (ve Urduca) ve Uzakdoğu dilleri dâhil olmak üzere) ve ilgili kurumların haberdar edilmesi,
4. Şark dillerinden önemli belgelerin askeri ve siyasi makamlar için tercüme edilmesi,

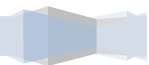
5. Şarkla ilgili görsel ve yazılı basının sansürü – kontrolü,
6. Şarkla ilgili mektupların (askeri ve siyasi makamlar adına) sansürü,
7. Müslüman, Gürcü ve Hind kökenli askerlerin haberleşmelerinin sansürü,
8. Müslüman esirlerin maddi manevi ihtiyaçlarının karşılanması; manevi (dini) ihtiyaçları karşılamada yazılı ve görsel materyalin kontrolü, manipülasyonu,
9. Müslüman esirlere yönelik altı farklı dilde bir gazetenin yayınlanması.

Yukarıdaki çalışmalar kapsamında Alman propagandası yapmaya yönelik NfO menşeli makalelerin *Sebilürreşad*, (altı dilde yayınlanan) *Cihan-ı İslam* Dergisi ve *İkdam* gazetelerinde yayınladığı, hatta Sabah, İkdam ve Sebilürreşad gazetelerinin satın alınmalarının gündeme geldiği türden dikkat çekici bilgiler de kitapta yer almaktadır.

NfO'nun dikkate değer diğer bir çalışması da Osmanlı Devleti'nin 75 farklı şehrinde istihbarat ve propaganda amaçlı Nachrichtensaal (İstihbarat Salonu) açılmış olmasıdır. Okuyucu ister istemez, bu kadar yüksek sayıda salonun açılması ve İttihad ve Terakki'ye yakın kişilerin de bu salonların idarecisi olması ve müttefik olsa dahi bir yabancı ülkeye istihbarat amacıyla kendi ülkesini açmış olmasının nedenlerini düşünecektir.

İstihbarat, stratejik hedeflere ulaşmada çok eski zamanlardan itibaren kullanılan bir araç olsa da, gelişmesini modern savaflara borçludur. Çok boyutlu bir alan olan istihbarattan özellikle I. Dünya Savaşı'nda, (düşman hakkında) bilgi toplama (espiyonaj) yanında, dezenformasyon ve (karşı) propaganda amacı için de faydalanılmaya çalışılmıştır. Günümüzde bu tür istihbarat ve propaganda faaliyetlerinin daha çok STK'lar, vakıflar, düşünce kuruluşları vb. aracılığıyla yürütüldüğünü belirtmek gerekir.

NfO'nun en önemli görev alanlarından biri de Müslüman esirlerdir ve kitapta bu konu oldukça geniş bir şekilde III. ve IV. Bölümlerin tamamında (yaklaşık 250 sayfada) ele alınmaktadır. III. Bölümde "*Müslüman Savaş Esirleri*", IV. Bölümde ise "*Müslüman Savaş Esirlerinin Osmanlı Devleti, 'ne Sevkleri ve İskânı*" oldukça geniş ele alınmaktadır. Düşman saflarında Almanya'ya karşı çarpışan Müslüman askerlere ve esirlere yönelik propaganda faaliyetleri yürütülmesinin altını çizen yazarın dikkat çektiği önemli bir husus da, Almanya'da Osmanlı Devleti ile bir ittifaka olumsuz yaklaşan bürokrasi ve iş çevrelerine yönelik faaliyetlerde de NfO'nun etkin rol almasıdır. Bu faaliyet kapsamında Şeyh Tunisi ve Mehmed Akif'in Almanya'ya Teşkilat-ı Mahsusa aracılığıyla seçilerek gönderilmeleri gerçekleştirmiştir. Özellikle, Mehmed Akif'in önemli İslamcı dergilerin yazarı olduğu hatırlandığında, devlet için İslamcılığın (her daim) kullanılabilir / kullanışlı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Almanların (Von Oppenheim'in) İslam ülkeleri ve Müslüman esirlere yönelik istihbarat ve propaganda faaliyetlerini yürüten Şark İstihbarat Birimi (NfO), İngilizlerin Wellington House'u ile büyük benzerlikler göstermektedir. İngiltere daha çok Amerikan kamuoyunu yönelik olsa da dünya kamuoyunu manipüle etmeye yönelik faaliyetlerini gazeteciler, yazarlar, aydınlar, akademisyenleri kullanarak bu kuruluş aracılığıyla yürütmüş ve büyük başarı sağlamışlardır. İngiliz Propaganda Bürosu olarak nitelenebilecek Wellington House, 17 dilde yayın yapar, kendine bağlı yayınevleri vardır, haftalık 400 makale yayınlanması sağlanır, 1915 Haziran ayında basılan ve dağıtılan materyal sayısı 2,5 milyona, 7 ay sonra 1917 Şubat'ında 7 milyona ulaşır. Bizde de çok iyi tanınan ünlü tarihçi Prof. Arnold Toynbee kurumun baş danışmanıdır. Wellington House'un bizi ilgilendiren en önemli faaliyetleri anti-Türk propagandasıdır. Türklerin acımasız, merhametsiz ve zalim oldukları yazılıp çizilir ve yayılır. Türk karşıtı bu kampanya doruğa yazarı Arnold Toynbee olan Mavi Kitap ile ulaşacaktır. Almanların Şark İstihbarat Birimi Wellington House ile büyük benzerlik gösterse de onun elde ettiği başarıyı elde ettiğini söylemek zordur.

Son olarak kitabın adı ile içeriği arasında bir uyumsuzluk olduğu, kitabın adında yer alan "strateji" kelimesinin bu uyumsuzluğu gidermeye yetmediğini belirtmek gerekir. Kitap 19. yüzyılın son çeyreğinde artık tamamen belirlenmiş olan Almanya'nın İslam Politikası'nın I. Dünya Savaşı'nda başta esirlere yönelik olmak kaydıyla istihbarat ve propaganda faaliyetlerini konu edinmektedir. Bu yüzden "*I. Dünya Savaşı'ndaki İslam Stratejisi*"nden daha çok "*I. Dünya Savaşı'nda Müslümanlara Yönelik İstihbarat ve Propaganda Çalışmaları*" kitabın asıl konusudur. Bu küçük eleştiri dışında, başta arşiv kaynakları olmak üzere birçok farklı kaynaktan yararlanılmış olması, dipnotların zenginliği ve sahip olduğu akademik düzey ile eser övgüye layıktır. Ayrıca görsel malzemenin de cömertçe kullanılmış olması kitabı kolay okunur hale getirmiştir. Osmanlı Devleti – Almanya İlişkilerine farklı boyut getiren eser, konu ile ilgilenenler için başvuru kaynağı olmayı hak etmektedir.